

Kabán Annamária, A szövegvizsgálat útjain

Bíbor Kiadó, Miskolc, 2009. 189 lap

KABÁN ANNAMÁRIA összegzése, modern szemléletű szövegtana a viszonylag fiatal diszciplína sokrétű megközelítésére vállalkozó, pontos fogalmakon nyugvó munka. Modern szemléletének fundamentuma a határtudományokkal való kapcsolat feltárása; metodikai

gazdagságot felvonultató könyve egy multidiszciplináris tudomány szintézise. E tudományterület alapfogalma, a szöveg több nézőpontú közelítése, változatos megítélése juttatja el a szerzőt az összegzéshez. Egymástól eltérő szemléletű definíciókat taglal utalva azok hiányosságaira. A terminus meghatározására Balázs Jánosnak a funkcionális egységre alapozó meghatározását és Deme Lászlónak – az előzőhöz látásmódjában közel álló – ugyancsak funkcionális szempontú, a szövegnek a közléshelyzetben betöltött szerepét előtérbe helyező definícióját találja alkalmasnak. A szerző felfogásában a kommunikációs tulajdonságok kapnak fontos szerepet, a szöveg sajátosságainak jellemzésében többször hangsúlyozza a szituációfüggőséget, valamint azt a lényegi vonást, hogy a szövegnek nincsenek inherens tulajdonságai. Maga is szolgál definícióval: „A szöveg olyan közlésegyység, amely adott szituációban a teljesség és a lezártág érzetét kelti.” (47). Az ezzel foglalkozó tudományterület megnevezésében a szövegtan terminus mellett foglal állást.

A könyv címe találóan metaforikus: bejár több utat, bemutatja a szövegvizsgálat eddigi eredményeit, képet kapunk a szövegtani vizsgálatok korábbi, jól körvonalazható korszakairól, ugyanakkor megismerjük KABÁN ANNAMÁRIÁNAK a kutatói hozzáállását a szövegvizsgálatokhoz. Könyvével lezár, összegez, egyben új utat nyit. A bevezető történeti summary párhuzamba állítva mutatja be a nemzetközi és a magyar szövegtani kutatásokat. Mások eredményeinek jellemzésében, munkáinak bemutatásában is elő-elővillan vallott fölfogása, s az ezen munkák képviselte szemlélet értékelése. A magyar szövegtani szakmunkákból kiemeli BALÁZS JÁNOS összefoglaló szövegtanát, BÉKÉSI IMRE szövegvizsgálatait, számba veszi PETŐFI S. JÁNOS kézikönyveit, értékeli SZIKSZAINÉ NAGY IRMA, TOLCSVAI NAGY GÁBOR és BALÁZS GÉZA szövegtanát. Oldalakat szentel a Szemiotikai szövegtan-sorozat bemutatásának, hasonlóan fókuszba kerül a másik jelentős hazai periodika, az *Officina textologica*. Kötetének első egysége (I–III.) a szövegtan tudományának elhelyezését, a korábbi kutatások történetének bemutatását célozza meg, a második részben (IV–VI.) a sajátos koncepció szerinti, több irányból megközelített szöveg definíciójára alapozva érkezik el a XX. században erőre kapó új tudományokkal való kapcsolathoz: a szemiotikai, a kommunikációelméleti, majd a kognitív alapú megközelítés ismertetéséhez. Azt az elméleti keretet, amely a szövegszemiozisz vizsgálatában – a szerző véleménye szerint – a szövegpragmatika, a szövegszemantika és a szövegszintaktika hármasából alakul ki, részletesen megismerhetjük munkájában. Modern szemlélettel, a kognitív tudományok felől közelít a szöveghez, amelynek lényege, hogy az nem pusztán szerkezet, hanem folyamat, művelet is egyben. Könyvében az intertextualitás is értelmet kap a szövegtani kutatások gyakorlatában.

A szövegtipológiát egyként a pragmatika, másként a beszédett- és a kognitív elmélet metszéspontjában helyezve láttatja könyvének VII. fejezetében; a szövegalkotásnak és a szövegbefogadásnak külön fejezetet szán (VIII.). A szövegtan, a stilisztika és a retorika tudományterületének egymás mellé állításával a szimbiotikus kapcsolatra utal. Fontos munkaként hívja fel az olvasó figyelmét SZABÓ ZOLTÁN „Szövegnyelvészet és stilisztika” című könyvére. KABÁN ANNAMÁRIA a szövegtan megtermékenyítő hatásaként értékeli azokat az újabb stilisztikai kutatásokat, amelyekben a szövegtani elvek megmutatkoznak. Itt kap helyet SZATHMÁRI ISTVÁN ehhez kapcsolódó munkásságának, illetve – az előző év végéig – irányításával a Stíluskutató csoport nagyhatású eredményeinek bemutatása, amelynek maga a szerző is alkotó tagja.

Az utolsó fejezet szerepe az elméleti összefoglalás gyakorlati munkával való illusztrálása: a szerző versek elemzésével szemlélteti a szövegalkotás sajátosságait, a szövegtani

kutatások lehetséges módjait, az elméleti tudás alkalmazását. Gazdag magyar, angol, német, francia nyelvű szövegtani irodalomlistát is kezünkbe ad hivatkozásaiival, a könyv tárgymutatója lehetőséget ad egy-egy fogalom egyszerű, gyors keresésére.

KABÁN ANNAMÁRIA szövegtanában a hagyomány ötvöződik az új módszerekkel. Könyvével a hazai nyelvészet új szövegtani összeggel gazdagodott, ugyanakkor a következetes vonalvezetésű, koherens szerkesztésű munka egyetemi, főiskolai tankönyvként is jól használható. A szerző reménye, mely szerint a könyv nemcsak lényeges részleteit villantja föl a közel fél évszázados szövegtani kutatásnak, hanem korábban fel nem ismert összefüggéseket is megvilágíthat, megvalósult.

GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ